
**SPMN
2023
02**

1. Vládny návrh zákona, ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 417/2013 Z. z. o pomoci v hmotnej núdzi – druhé čítanie

Spolu s reformou zákona o službách zamestnanosti, ktorý bol na poslednej schôdzi schválený Národnou radou, je toto ďalšou obrovskou zmenou existujúceho sociálneho zabezpečenia. Systém dávok je dlhodobo kritizovaný, no v našom hodnotení navrhnutá zákonná norma ho neupravuje markantne k lepšiemu. Niektoré ustanovenia skutočne zjednodušia procesy a všetky sumy príspevkov a dávok uvedených v tomto novom zákone boli mierne zvýšené. Avšak je otázne, nakoľko takéto zvýšenie bude postačovať, keďže nedošlo k žiadnemu naviazaniu výšky príspevkov na index, ktorý by zohľadňoval externé vplyvy ako rast miezd, infláciu a pod., čím by sa predišlo „otváraní“ tohto zákona pri každej budúcej snahe o navýšenie súm.

Veľkou zmenou je **zrušenie tzv. osobitného príspevku**, vypustením súčasného § 16. Tento paragraf umožňoval súbeh dávky a mzdy pre dlhodobo nezamestnaných (nezamestnaní dlhšie ako 12 mesiacov). Osobitný príspevok sa doteraz používal najmä na motivovanie dlhodobo nezamestnaných k návratu na trh práce dočasným zvýšením ich zárobku hneď po nastúpení do práce – v opačnom prípade by iba nahradili peniaze zadarmo (dávky) za marginálne viac peňazí za prácu. Navyše, nárok na osobitný príspevok má zaniknúť všetkým uchádzačom o zamestnanie najneskôr v 30. septembra 2023. Podľa dôvodovej správy sa tento príspevok ruší, lebo dôraz sa prenesie na projektovo financované aktívne opatrenia trhu práce podľa už zmieňovaného zákona o službách zamestnanosti. Naša výhrada je, že toto projektové financovanie by nemalo nahrádzať existujúce systémové riešenie, pretože to je krokom späť.

Druhou výhradou je len kozmetická zmena v taktiež dlhodobo **nevyhovujúcom príspevku na bývanie**. Pozitívom je zmena posudzovania nároku na príspevok na bývanie len raz za 12 mesiacov, ako aj zvýšenie súm pre jednotlivca a pre domácnosť z 55,80€ a 89,20€ na 63,90€ a 101,90€. Avšak napriek dlhoročnej snahe samotného Ministerstva práce osamostatniť tento príspevok na samostatnú dávku, toto opatrenie sa v predkladanom návrhu zákona v súčasnosti nenachádza. Samostatný príspevok na bývanie by mohol byť flexibilnejšie využitý aj pre domácnosti pod hranicou chudoby, no nie na dávkach v hmotnej núdzi, s možnosťou využitia tejto dávky aj napríklad na iné náklady spojené s bývaním, ako energie alebo vykurovacie tuhé palivo.

Hodnotenie: To, že systém dávok na Slovensku potrebuje reformu, je nepopierateľné. Návrh obsahuje veľa užitočných malých zmien, avšak zrušenie osobitného príspevku (a tak súbehu dávky a mzdy) môže mať demotivačný efekt smerom k zamestnaniu sa dlhodobo nezamestnaných. Zároveň aj tu platí: obrovská zmena v systéme financovania najchudobnejších skupín obyvateľstva je navrhnutá v čase, kedy sa na spoločnosť valí obrovská kríza spôsobená infláciou a zdražovaním sa komodít. Za ďalší

problém považujeme fakt, že táto **novela nebola konzultovaná s relevantnými aktérmi**, ako napríklad ÚSVRK. Pre všetky tieto dôvody odporúčame návrh v tomto momente **nepodporiť**, takisto, ako sme navrhli v prípade paralelného návrhu novely zákona o službách zamestnanosti. Ak však návrh má byť podporený v tomto čase, **navrhujeme prehodnotiť zrušenie osobitného príspevku**, ktorý pomáha pri zamestnaní dlhodobo nezamestnaných, a taktiež **pridanie návrhu na osamostatnenie príspevku** na bývanie od dávok v hmotnej núdzi.

2. Návrh skupiny poslancov Národnej rady Slovenskej republiky na vydanie zákona o komisárovi pre deti a komisárovi pre osoby so zdravotným postihnutím a seniorov – tretie čítanie

Ide o návrh z dielne koaličných poslancov z troch strán bývalej vládnej koalície. Cieľom návrhu je rozšíriť pôsobnosť komisára pre osoby so zdravotným postihnutím o ďalšiu cieľovú skupinu. Ide o seniorov, ktorí v súčasnosti nemajú vlastného ochrancu práv. Návrh je technicky koncipovaný ako úplne nový zákon, reálne však novelizácia nezasahuje do pôsobnosti komisára pre deti a v prípade komisára pre osoby so zdravotným postihnutím najmä dopĺňa seniorov do príslušných paragrafov. Návrh sa prezentuje ako nový zákon kvôli tomu, že sa mení samotné meno zákona (ako aj meno dotyčného komisára).

Dôležitou časťou návrhu je navýšenie súčasného rozpočtu komisára pre osoby so zdravotným postihnutím o 430 tisíc eur, a to už od roku 2023. Ide o náklady na rozšírenie kapacity jeho úradu v Bratislave, Banskej Bystrici a Košiciach. Vcelku pribudnú ôsmi noví pracovníci, sedem právnikov a jeden asistent. Ráta sa aj s nákupom troch osobných automobilov.

Je pozitívne, že ďalšia ohrozená skupina získa širšiu ochranu formou dedikovaného komisára. Je však dôležité dôkladne preskúmať, či takéto rozšírenie pôsobnosti komisára pre osoby so zdravotným postihnutím o skupinu seniorov nedegraduje úroveň pozornosti na originálnu cieľovú skupinu tohto úradu, t.j. osoby so zdravotným postihnutím. Novú agendu síce majú vykrývať noví kolegovia, komisár však bude iba jeden, a ten si bude musieť deliť svoju pozornosť medzi skupinami. Na druhú stranu, uvedomujeme si, že fragmentovať agendu ľudských práv medzi priveľa nových inštitúcií nie je najvhodnejším riešením. Silné personálne kapacity v rámci jednej inštitúcie považujeme za dôležitejšie.

Medzi druhým a tretím čítaním boli schválené dva pozmeňujúce návrhy, ktoré však podstatne nemenia charakter zákona. Zmenilo sa pomenovanie samotného komisára (*komisár pre osoby so zdravotným postihnutím a seniorov*) a účinnosť zákona (február 2023 – čo bude potrebné zmeniť opätovne), ale nevykonali sa žiadne obsahové zmeny. Zákon je v treťom čítaní preto, lebo sa po schválení v druhom čítaní poslancom tesne nepodarilo odsúhlasiť okamžité prerokovanie v treťom čítaní.

Hodnotenie: Návrh dáva väčšiu ochranu a oporu zraniteľnej skupine seniorov. Preto **navrhujeme podporiť**.

3. Návrh poslanca Národnej rady Slovenskej republiky Tomáša VALÁŠKA na vydanie zákona, ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 369/1990 Zb. o obecnom zriadení – druhé čítanie

Cieľom návrhu je vrátiť sa k problematike označovania ulíc menami osobností, ktoré sa spájajú s totalitnými režimami. V roku 2020 parlament schválil prvý návrh z dielne poslanca Valáška s týmto účelom: „*Nepripustné je určiť názov ulice alebo iného verejného priestranstva po predstaviteľoch režimu Slovenskej republiky z rokov 1939 až 1945 alebo iného režimu založeného na fašistickej ideológii alebo nacistickej ideológii alebo režimu založeného na komunistickej ideológii*“ (§ 2b). V rámci novely sa však schválilo aj prechodné ustanovenie, na báze čoho názvy ulíc, ktoré boli určené pred 30. novembrom 2020, boli vyňaté z pôsobnosti tejto novely, a na nich sa naďalej vzťahujú predpisy pred novelizáciou.

Výsledkom je, že novelizácia z roku 2020 sa nedala použiť na odstránenie už existujúcich mien ulíc pomenovaných podľa predstaviteľov totalitných režimov. Medializovala sa najmä kauza v obci Varín, kde naďalej existuje Ulica Dr. Jozefa Tisu.

Zákonodarca sa preto teraz vrátil k rovnakému zákonu, a pridáva druhé prechodné ustanovenie. Preto sa vybrala táto forma novelizácie, lebo z legislatívno-technického hľadiska sa prechodné ustanovenia nedajú novelizovať. Nový paragraf vytvorí povinnosť obcí podriať sa odstráneniu názvy ulíc v protiklade s hore uvedenými podmienkami, a to v priebehu nasledujúcich mesiacov: „*Obec upraví názvy ulíc a iných verejných priestranstiev v súlade s § 2b ods. 3 do 1. júna 2023.*“

Hodnotenie: Návrh odstraňuje nedostatky z predošlej formulácie novely rovnakého zákona, a prinúti zmenu názvov ulíc pomenovaných po totalitných lídroch. Návrh preto odporúčame podporiť.

4. Návrh poslankyne Národnej rady Slovenskej republiky Kataríny HATRÁKOVEJ na vydanie zákona, ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 36/2005 Z. z. o rodine – druhé čítanie

Ide o jednoduchú úpravu zákona o rodine, konkrétne časti o náhradnej starostlivosti (tretia hlava). O náhradnej starostlivosti o maloleté dieťa rozhoduje súd v prípade, keď rodičia nezabezpečujú alebo nemôžu zabezpečiť starostlivosť. Zákon pozná tri typy náhradnej starostlivosti – pestúnska starostlivosť, ústavná starostlivosť a **náhradná osobná starostlivosť**. Novela zákona upravuje práve tento posledný typ tým, že **rozširuje okruh osôb, ktorým môže byť dieťa zverené do náhradnej osobnej starostlivosti**.

Momentálny zákonný stav umožňuje zveriť dieťa len do náhradnej osobnej starostlivosti „*príbuzného maloletého dieťaťa*“ (§ 45 ods. 2). Konkrétne sú v zákone uvedené tieto vzťahy: prarodič, súrodenec maloletého dieťaťa alebo súrodenec rodiča maloletého dieťaťa. Je pochopiteľné, že vo väčšine prípadov budú títo rodinní príbuzní najbližší a najvhodnejší adepti na starostlivosť o dieťa. Avšak existujú situácie, kde by bolo v prospech dieťaťa eliminovať podmienku rodinného vzťahu. Napríklad, keď neexistuje vhodný pokrvný príbuzný, dieťa by nemuselo byť zverené do ústavnej starostlivosti, ale do náhradnej osobnej starostlivosti inej blízkej osoby. Alebo v prípadoch, kde dieťa síce má formálnych príbuzných, ale má s nimi výrazne slabší vzťah ako s inou blízkou osobou. Platné právo neumožňuje súdom posúdiť tieto situácie.

Novela zákona navrhuje zmeniť a liberalizovať podmienky zverenia do náhradnej osobnej starostlivosti. Po schválení zákona by súd mohol „*zveriť maloleté dieťa do náhradnej osobnej starostlivosti aj inej blízkej osobe v rodinnom pomere alebo obdobnom pomere vo vzťahu k dieťaťu, [...] ktorá žila v spoločnej domácnosti s rodičom*“. Túto zmenu považujeme za **relevantnú aj z hľadiska sexuálnych menšín**, lebo sa domnievame, že formulácia navrhovanej zmeny by **umožnila súdom zveriť deti do starostlivosti partnera rovnakého pohlavia**, ktorý vychovával dieťa v jednej domácnosti, ale ich vzťah nebol zaštitený žiadnym právnym inštitútom (lebo taký neexistuje). Súd by pri udeľovaní náhradnej starostlivosti mohol používať najlepší záujem dieťaťa ako hlavné kritérium – pre dieťa je dôležitejšie porozumenie a pocit bezpečia, než formálny príbuzenský vzťah.

Hodnotenie: Návrh odporúčame podporiť. Túto novelu považujeme za prospešnú pre maloleté deti, ale taktiež ju vnímame ako malý (a možno nechcený) krok vpred v právach sexuálnych menšín.

5. Návrh poslanca Národnej rady Slovenskej republiky Tomáša VALÁŠKA na vydanie zákona o príspevku na úhradu nákladov na bývanie – prvé čítanie

Návrh na vydanie zákona o príspevku na úhradu nákladov na bývanie je riešením pre problém **prepojenia dávky v hmotnej núdzi a pomoci ľuďom s nízkymi príjmami s nákladmi na bývanie**. Tento návrh operuje s výpočtom oprávneného príjmu fyzických osôb. Maximálnym príjmom je 90 % životného minima v závislosti od počtu spoločne posudzovaných osôb a zároveň presahujú náklady na bývanie 0.3, resp. 0.2 násobok príjmu. Maximálnou výškou príspevku je 0.3 násobok pre nájomníkov a 0.2 násobok príjmu pre vlastníkov nehnuteľností. V prípade, že príjem je pod životným minimom, je to násobok životného minima.

Ďalším inovatívnym riešením je **čiasťka na pevné palivo** násobená v závislosti od počtu spoločne posudzovaných osôb € 30 na jednu osobu, € 40 na dve osoby až po € 60 pre 4 a viac osôb.

Celkovo ide o relatívne jednoduché riešenie, ktoré je elegantné v tom, že operuje s násobkami a nie pevnými sumami. To znamená, že príspevky sa dynamicky menia v čase v závislosti od výšky životného minima automaticky. Negatívom sú už spomínané pevné čiastky, ktoré budú v podmienkach existujúcej inflácie zastaralé za veľmi krátku dobu. Už ani v súčasnosti sa za € 30 nedá nakúpiť pevné palivo na mesiac.

Výška príspevku aj hranica 30 % vychádza z viacerých štúdií, ktoré hovoria, že v prípadoch, kedy mesačné výdavky rodiny (alebo jednotlivca) presahujú úroveň 30 %, nachádza sa daná rodina resp. jednotliviec pod hranicou chudoby.¹

Hodnotenie: Je potrebné reformovať existujúci príspevok na bývanie a poskytnúť tak reálnu pomoc ľuďom žijúcim hlboko pod alebo na hranici chudoby, ktorí nemusia nutne spĺňať podmienky na dávky v hmotnej núdzi. **Návrh preto odporúčame podporiť.**

¹ Vid' napríklad [Analýza-výdavkov-na-bývanie-finálna-verzia.pdf \(gov.sk\)](#).

6. Návrh poslancov Petra PELLEGRINIHO, Erika TOMÁŠA, Denisy SAKOVEJ, Richarda RAŠIHO a Matúša ŠUTAJ EŠTOKA na vydanie zákona, ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 544/2010 Z. z. o dotáciách v pôsobnosti Ministerstva práce, sociálnych vecí a rodiny – prvé čítanie

Tento návrh sleduje jediný účel, a to je znovuzriadenie tzv. obedov zadarmo pre všetky deti v základných školách, ako aj pre deti v poslednom ročníku materských škôl. Návrh môžeme vnímať ako časť dlhšieho ideologického sporu ohľadom potrebnosti resp. užitočnosti celoplošných obedov zadarmo pre všetky deti. Spomenuté opatrenie bolo zavedené v roku 2019, vzápätí bolo v roku 2020 aj zrušené a nahradené systémom daňových bonusov. Súčasný návrh by sledoval **opätovný návrat k celoplošným obedom zadarmo**. Dotačná suma by bola určená v hodnote 1.9 eur pre deti na druhom stupni ZŠ, 1.7 eur na prvom stupni a 1.3 eur v MŠ.

Z hľadiska detí z nízkoprájmových rodín boli obedy zadarmo veľmi pozitívnym integračným krokom. Dotované obedy zvyšujú participáciu detí z marginalizovaného prostredia vo vzdelávacom systéme, pozitívne vplyvajú na ich zdravie a správanie, budujú rovesnícke vzťahy medzi deťmi z rôznych príjmových skupín a najmä zabezpečujú, aby žiadne dieťa nemuselo sedieť v školskej lavici hladné.²

Aktualizačným momentom návrhu opozičných poslancov je **aktuálne zvyšovanie cien**. Týka sa to nielen domácností, ktoré žijú v chudobných regiónoch, ale aj rodín na okraji chudoby alebo z rodín v pracujúcej chudobe, ktoré pri súčasných cenách majú problém so stravovaním ich detí.

Návrhu sa dá vyčítať iba pomerne nízku hodnotu dotačnej sumy, ktorá pri súčasných cenách nemusia stačiť. Návrh nepracuje so žiadnou valorizáciou či indexáciou, a navrhnuté sumy sa pri súčasnej inflácii môžu stať rýchlo neaktuálne.

Hodnotenie: Obedy zadarmo sú podľa hodnotení odborníkov výrazne pozitívnym a efektívnym nástrojom v boji proti chudobe detí. Ich opätovné zavedenie je v dnešnej dobe veľmi aktuálne, kvôli rastúcim cenám a horšej finančnej kondícii rodín v nízkoprájmových skupinách. **Návrh preto odporúčame podporiť.**

² Vid' napríklad <https://dennikn.sk/2047916/rusenie-obedov-zadarmo-za-rovnake-peniaze-hrozia-horsie-vzdelavacie-vysledky/?ref=list>

7. Návrh poslanca Národnej rady Slovenskej republiky Martina FECKA na vydanie zákona, ktorým sa mení a dopĺňa zákon Slovenskej národnej rady č. 369/1990 Zb. o obecnom zriadení v znení neskorších predpisov - prvé čítanie

Cieľom predkladaného návrhu zákona sú opätovné snahy nájsť spôsob, ako umožniť častiam obcí rozhodnúť sa o ich odčlenení od materskej obce. V dôvodovej správe sa uvádza, že obyvatelia okrajových častí môžu byť nepriamo diskriminovaní, a to v prípade, keď sa finančné prostriedky sústreďujú primárne do centra obce a nie do jej okrajových častí.

Návrh zákona má umožniť odčlenenie časti obce na základe petície podporenej aspoň 60% oprávnených voličov odčleňovanej časti obce; ktorá povedie k miestnemu referendu len v odčleňovanej časti obce. V súčasnosti je potrebné, aby sa pod takúto petíciu podpísalo 30% obyvateľov celej obce, a miestne referendum sa musí odohrávať na úrovni celej obce.

K súčasným podmienkam odčleňovania sa častí obce (t. j. mať katastrálne územie alebo súbor katastrálnych území tvoriaci súvislý územný celok; mať najmenej 3000 obyvateľov; urbanisticky nesplynúť s ostatnými časťami obce; a nemožnosť odčleniť sa, ak do rozvoja odčleňovanej časti obce boli vložené investície, od ktorých je závislá celá obec) návrh zákona pridáva, že obec nemožno rozdeliť, ak „nová obec nemá preukázaný svoj historický vývin najneskôr od roku 1918, a ak by sa obec rozdelila na etnickom základe.“ Vnímame to aj ako priamu reakciu na kritiku, že zavedením efektívnej možnosti rozdelenia obcí by sa vytvoril priestor na odčlenenie rómskych komunít od kmeňových obcí. Avšak takéto riešenie považujeme za nedostatočné a zbytočne rizikové, keďže koncept „delenia na etnickom základe“ je nebezpečne vágny. Pokusy oddeliť jadro obce od rómskych osád (napr. v Žehre) by určite neboli odôvodňované delením na etnickom princípe; zástancovia oddelenia by nepochybne našli iné údajné dôvody na oddelenie (história, kultúrne dedičstvo, atď.).

Navyše, máme za to, že návrh ide (napriek menším pozitívnym zmenám) naďalej proti súčasným potrebám spoločnosti. Hoci súhlasíme s faktom, že Slovensko potrebuje silné samosprávy, ktoré dokážu zabezpečiť adekvátne služby svojim obyvateľom, odčleňovanie častí obcí od materských obcí nie je vhodným riešením. Práve naopak, vysoká rozdrobenosť miestnych samospráv je na Slovensku jednou z príčin neefektívneho riadenia vecí verejných na lokálnej úrovni. Preto zastávame presvedčenie, že je potrebné, aby sme posilnili kompetencie častí obcí, ktoré v súčasnosti nedisponujú dostatočnými právomocami rozhodovať o činnosti v ich časti.

Hodnotenie: Je potrebné, aby sme podporovali zmeny, ktoré majú mať za následok efektívne fungovanie verejnej správy, tento návrh zákona však nereaguje na aktuálne potreby samospráv, ale na problémy iba niekoľkých individuálnych obcí. Preto tento **návrh zákona odporúčame nepodporiť.**

8. Návrh poslancov Národnej rady Slovenskej republiky Petra LIBU, Vojtecha TÓTHA, Erika ĽARJAŠA a Jaroslava KARAHUTU na vydanie zákona, ktorým sa mení a dopĺňa zákon Slovenskej národnej rady č. 401/1990 Zb. o meste Košice v znení neskorších predpisov – prvé čítanie

Predložený návrh zákona sa týka mesta Košice. Hoci majú Košice o polovicu menej obyvateľov ako Bratislava, mesto disponuje až 22 mestskými časťami, pričom Bratislava ich má len 17. Cieľom predkladaného návrhu zákona je zmena postupu pri vytváraní, zrušovaní, zlučovaní alebo rozdeľovaní mestských častí v meste Košice.

V súčasnosti podľa aktuálneho právneho rámca disponuje možnosťou vytvoriť, zrušiť, zlúčiť alebo rozdeliť mestské časti mestské zastupiteľstvo všeobecne záväzným nariadením, pričom je potrebný súhlas 3/5 väčšiny všetkých poslancov. Voči takémuto nariadeniu sa môžu obyvatelia v územne dotknutých mestských častiach ohraďovať, a to prostredníctvom miestneho referenda v mestskej časti do 120 dní od jeho platnosti. Ak je miestne referendum platné, predkladaný návrh je možné opätovne predložiť až v ďalšom volebnom období. Táto právomoc mestských častí mesta Košice podľa predkladateľov návrhu zákona fakticky znemožňuje v praxi znížiť počet mestských častí.

Predmetom návrhu zákona je teda presun kompetencie vytvárania, zrušovania, zlučovania alebo rozdeľovania mestskej časti v meste Košice na mestské zastupiteľstvo, ktoré o danej problematike bude rozhodovať štatútom. „Následne má **Rada starostov** možnosť v lehote 60 dní odmietnuť príslušné rozhodnutie mestského zastupiteľstva. V takom prípade však mestské zastupiteľstvo môže opätovne prerokovať príslušnú vec a tzv. **veto Rady starostov prelomiť kvalifikovanou väčšinou** (3/5 väčšinou všetkých poslancov mestského zastupiteľstva).“

Vysoký počet mestských častí môže prirodzene viesť k neefektívnemu riadeniu a fungovaniu vecí verejných. Mesto Košice však čelí aj iným problémom, a to v oblasti rozdelenia kompetencií medzi jednotlivými mestskými časťami, ktoré sú v mnohých prípadoch chaotické a nelogické. Práve na tento problém by sa malo mesto Košice viac zamerať, nakoľko obchádzanie občanov mestských častí a redukovanie ich kompetencií nepovažujeme za ideálne riešenie. Išlo by o ďalší prechod kompetencií do centra (v tomto prípade na mestské zastupiteľstvo mesta Košice). V prípade spájania sa mestských častí, ktoré nie sú schopné efektívne fungovať, by k nim malo mesto Košice pristupovať osobitne a predstaviť ich obyvateľom možnosti riešenia konštruktívnou debatou, nie ich však obchádzať.

Hodnotenie: Zrušenie možnosti obyvateľov vyjadriť sa k rozpusteniu ich mestskej časti by vytvorilo kuriózný a nedemokratický stav, kde by mesto vedelo časti svojim obyvateľom zrušiť samosprávu nad ich hlavou bez opýtania. **Predložený návrh zákona preto odporúčame nepodporiť.**